

УДК 379.8.043.2-056.2/.3

DOI <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2022.79.264672>**АЛЛА КОБОБЕЛ**ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1247-9253>

(Полтава)

Place of work: Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University

Country: Ukraine

Email: allica5allica@gmail.com**ЯНА ДЕМУС**ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2100-695X>

(Полтава)

Place of work: Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University

Country: Ukraine

Email: yanadobrosol1992@gmail.com

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ КІНЦЯ ХХ – ПЕРШОЇ ЧВЕРТІ ХХІ СТОЛІТТЯ.

Анотація статті. У статті розглянуто організаційні аспекти дозвіллевої діяльності дітей з особливими освітніми потребами в закладах позашкільної освіти за часи незалежності України. На підставі аналізу нормативно правових документів, огляду наукових робіт зазначеного періоду, практичного досвіду проведення заходів у сфері позашкільної освіти сформульовано бачення змісту, форм та видів роботи з підростаючим поколінням. Зміст організації дозвіллевої діяльності розкрито через комплекс принципів та функцій. Найбільш важливими принципами організації є принципи послідовності; системності; добровільності; диференціації; доступності та якості дозвіллевих послуг; відповідності дозвіллевих послуг місцевим умовам; інтересу; єдності реакції та пізнання; спільності діяльності; індивідуалізації; міждисциплінарності; практичності; візуалізації тощо. Головними функціями організації дозвіллевої діяльності є рекреаційно-розважальна; пізнавально-розвивальна; соціально-адаптивна; комунікативна; інформаційно-освітня; ігрова; виховна; цінісно-орієнтаційна; творча тощо. Дана характеристика організаційної структури управління та державного регулювання системою закладів позашкільної освіти на різних рівнях управління та з урахуванням галузевих особливостей і типів установ. Окремі заклади позашкільної освіти відносять до галузей освіти, культури і мистецтва, фізкультури і спорту, туризму та краєзнавства, оздоровлення та відпочинку. Виявлено, що взаємодія установ та закладів різних рівнів управління позашкільною освітою, вихованців, батьків, педагогічних колективів, окремих педагогів-організаторів здійснюється на засадах партнерства. Проаналізовано проект Закону України про внесення змін до деяких законів України від 29.04.2021, яким запропонована корпоративна форма власності, що передбачає укладання договору між кількома засновниками різних форм власності на засадах державно-приватного партнерства. З'ясовано, що корпоративна форма власності зможе сприяти збільшенню фінансування закладів позашкільної освіти та покращенню ресурсного їх забезпечення. Зроблено висновок, що сучасна система дозвіллевої роботи у сфері позашкільної освіти включає позакласну та позааудиторну роботу в закладах освіти, палацах, центрах, будинках, бібліотеках, стадіонах, театрах, музеях, в яких постійно функціонують гуртки, групи, секції, клуби, студії та інші творчі об'єднання.

Ключові слова: позашкільна освіта; діти з особливими освітніми потребам; організація дозвіллевої діяльності.

Постановка проблеми в загальному вигляді. За останні тридцять років у всіх сферах українського суспільства відбулися суттєві зміни, які істотно вплинули на характер використання вільного часу та дозвілля дітей з особливими освітніми потребами у сфері позашкільної освіти. У контексті нашого дослідження варто наголосити, що невід'ємною складовою цієї сфери є організація дозвіллевої діяльності дітей з особливими освітніми потребами, яка базується на єдності таких взаємозалежних елементів як цілі, завдання, зміст, принципи, функції, форми та види педагогічної роботи з підростаючим поколінням. Важлива роль, при цьому, відводиться закладам позашкільної освіти, що здатні вирішити низку головних завдань, а саме: доповнити, поглибити, розширити межі дошкільних, загальноосвітніх, професійних, вищих рівнів освіти; забезпечити духовний, інтелектуальний, фізичний розвиток особистості; захистити дітей від вуличних негараздів та анти-суспільних проявів; створити сприятливі психологічні умови для

соціальної адаптації дітей з особливими освітніми потребами; компенсувати потреби таких дітей у позитивних емоціях: радості, доброзичливості, успіху, творчості тощо. Тому тема дослідження є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати аналізу матеріалів наукових дослідження свідчать про те, що вивчення питання організації дозвілєвої діяльності дітей з особливими освітніми потребами в закладах позашкільної освіти перебуває в колі актуальних досліджень широкого загалу науковців. Загальні питання організації дозвілєвої діяльності дітей з особливими освітніми потребами в закладах позашкільної освіти висвітлено у роботах О.В. Андрєєвої, М.А. Аріарського, Ю.О. Бардашевської, Ю.М. Баранецької, В.В. Балахтар, О.В. Безпалько, І.В. Белецької, О.В. Гончарук, І.В. Каташинської, І.В. Петрової, Є.В. Чугунової, Т.М. Ярошевич та інших. З нашого погляду, зазначена проблема потребує проведення постійних досліджень, тому що форми та види дозвілєвої діяльності еволюціонують і змінюються під впливом різних зовнішніх та внутрішніх факторів.

Метою статті є оцінка організації дозвілєвої діяльності дітей з особливими освітніми потребами в закладах позашкільної освіти кінця ХХ – першої чверті ХХІ століття, виділення її основних форм та видів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз останніх опублікованих результатів наукових досліджень довів, що специфічною особливістю сфери позашкільної освіти є відсутність освітніх стандартів, а її зміст формується відповідно до інтересів та запитів всіх суб'єктів освітнього процесу, а саме: дітей, батьків, педагогів, установ тощо. Тому, заклади позашкільної освіти різних рівнів та напрямів розробляють та реалізують навчальні програми, що передбачають впровадження власного стандарту її освоєння. Такий підхід забезпечує заклади позашкільної освіти диференційованою та варіативною освітою, а розроблені індивідуальні освітні маршрути дозволяють дітям з особливими освітніми потребами самостійно обирати найбільш цікаві види діяльності (Мосякова, 2019b, с. 15). Зміст позашкільної освіти повинен бути не жорстко регламентованим, а більш варіативним та гнучким. Це дає можливість вирішувати, який спектр знань та в якому обсязі необхідно використовувати в процесі створення програми. При цьому, актуалізувати змістовий матеріал та підвищувати його якість допомагає систематична модернізація позашкільної освіти, під час якої відбувається переорієнтація навчально-виховного процесу на особистісно-орієнтований розвиток через самостійну діяльність дітей з особливими освітніми потребами та індивідуальну роботу з ними (Мосякова, 2019a, с. 16; Литовченко, 2012, с. 46-47).

Сучасні наукові дослідження та педагогічна практика доводять, що зміст дозвілєвої діяльності дітей з особливими освітніми потребами ґрунтується на загальних принципах та функціях, основу яких складають теоретичні, соціальні, культурні, політичні та організаційні засади (Петрова, 2005). Відповідно до цього, нами виділено такі принципи: послідовності; системності; добровільності; диференціації; доступності та якості дозвілєвих послуг; відповідності дозвілєвих послуг місцевим умовам; інтересу; єдності реакції та пізнання; спільності діяльності; індивідуалізації; міждисциплінарності; практичності; візуалізації тощо (Белецька, 2013, с. 32; Баранецька, 2017, с. 49-50; Биковський, 2020, с. 68-69).

Аналіз стану організації дозвілєвої діяльності дітей з особливими освітніми потребами дає підставу для визначення її головних функцій, серед яких: рекреаційно-розважальна; пізнавально-розвивальна; соціально-адаптивна; комунікативна; інформаційно-освітня; ігрова; виховна; ціннісно-орієнтаційна; творча тощо (Бардашевська, 2007, с. 37-38; Белецька, 2013, с. 29-30; Безпалько, 2006, с. 254-255; Чугунова, 2015, с. 22).

Історичною особливістю формування системи позашкільної освіти в Україні, що забезпечує дозвілєву діяльність дітей з особливими освітніми потребами, стала наявність значної кількості різноманітних закладів в такій освітянській галузі, які, до того ж, знаходяться у підпорядкуванні різних державних структурних підрозділів, що у певній мірі призводить до їх інституційної диференціації. У контексті наведеного наголосимо, що регулювання діяльності галузі позашкільної освіти в Україні кінця ХХ – першої чверті ХХІ століття здійснювалось на національному, обласному, місцевому рівнях, а також на рівні суб'єктів освітнього процесу (Биковська, 2008, с. 17). Насамперед необхідно підкреслити, що до інституцій національного рівня відносяться центральні органи виконавчої влади, що беруть участь у формуванні державної політики України у сфері позашкільної освіти; регламентують діяльність позашкільної освіти через створення нормативно-законодавчої бази (законів, указів, постанов, положень, розпоряджень та інших документів); генерують програми розвитку сфери позашкільної освіти; розробляють нормативи щодо матеріального, технічного, інформаційного, фінансового забезпечення позашкільної освіти; здійснюють керівництво, нагляд (контроль) та державне інспектування сфери позашкільної освіти (Мелентьев, 2013, с. 24-25).

У ракурсі зазначеного слід відмітити, що у науковому забезпеченні позашкільної освіти на національному рівні важлива роль відведена Національній академії педагогічних наук України. Особливе місце на цьому рівні займають державні центри позашкільної освіти України, до складу яких входять: Національний центр Мала академія наук України (МАН); Національний еколого-натуралістичний центр учнівський молоді (НЕНЦ); Український державний центр національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді (УДЦНПВКТУМ); Український державний центр позашкільної освіти (УДЦПО). Таки центри здійснюють формування державної політики України за напрямками позашкільної освіти та безпосередньо підпорядковані Міністерству освіти і науки України (Офіційний сайт МОН України).

Діяльність закладів позашкільної освіти на обласному рівні координується органами місцевого самоврядування (обласні, районні, сільські, селищні ради), місцевою державною адміністрацією, органами об'єднаних територіальних громад та відповідними структурними підрозділами (департамент освіти

і науки; департамент культури і туризму; управління у справах сім'ї, молоді та спорту тощо). В умовах міських громад розробляються відповідні інструктивні документи; здійснюється науково-методичне, інформаційне та фінансове забезпечення інституцій сфери позашкільної освіти; проводиться діагностика стану проблем, пов'язаних з навчально-виховним процесом дітей з особливими освітніми потребами та приймаються рішення щодо їх вирішення; проводиться контроль за виконанням рішень органів місцевого самоврядування суб'єктами соціально-педагогічної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами тощо (Безпалько, 2006, с. 222-223).

У контексті проведеного дослідження слід зазначити, що обласні заклади позашкільної освіти (науково-технічні, еколого-натуралістичні, туристсько-краєзнавчі центри, палаци дітей та молоді) координують роботу позашкільної освіти за її різними напрямками (*Стратегія розвитку позашкільної освіти*, 2018, с. 17-18).

Управління закладом позашкільної освіти на місцевому рівні здійснюється безпосередньо директором, а освітня діяльність забезпечується колегіальним органом управління закладу позашкільної освіти (педагогічною радою), методистами, педагогами-організаторами, керівниками гуртків тощо (*Про позашкільну освіту*, 2021, ст. 11).

Останнім часом в закладах позашкільної освіти все частіше використовується принцип делегування прав та повноважень його учасників у процесі партнерської взаємодії «керівника-педагога-вихованця-батьків-представників громади» (Мосякова, 2019а, с. 19). Відповідно до чинного законодавства в закладі позашкільної освіти можуть діяти: органи самоврядування працівників закладу освіти; органи учнівського самоврядування; органи батьківського самоврядування; органи громадського самоврядування тощо (*Про позашкільну освіту*, 2021, ст. 12). Такий підхід сприяє формуванню у дітей з особливими освітніми потребами вміння господарювати у закладі позашкільної освіти (гуртку, студії, творчому колективі) та співпрацювати на принципах партнерства, гласності, демократизму з учнівським, педагогічним та батьківським колективом. Крім того, суб'єкти освітнього процесу (працівники закладу освіти, учні, батьки, представники громадського самоврядування) можуть брати участь у плануванні роботи закладу позашкільної освіти, її організації, контролі, співуправлінні тощо (Мосякова, 2019а, с. 19).

Вивчення та аналіз нормативних документів показав, що з метою задоволення потреб дітей з особливими освітніми потребами у дозвілєвій діяльності місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування сформовано базову мережу закладів освіти, культури і мистецтва, фізкультури і спорту, туризму та краєзнавства, оздоровлення та відпочинку тощо (рисунок 1).

Рис.1. Галузева структура закладів позашкільної освіти (розроблено автором)

Підсумовуючи вище наведене, нами зроблено висновок, що в Україні кінця XX – першої чверті XXI століття сучасна система дозвілєвої роботи у сфері позашкільної освіти включає: позакласну та позаудиторну роботу в закладах освіти, культурно-мистецьких та спортивно-оздоровчих закладах, палацах, центрах, будинках, бібліотеках, стадіонах, театрах, музеях, в яких постійно функціонують гуртки, групи, секції, клуби, студії та інших творчих об'єднаннях. Таки інституції надають комплекс освітніх, виховних, розважальних, рекреаційних, оздоровчих та інших послуг дітям з особливими освітніми потребами, задовольняють їх потреби у самовизначенні, самореалізації, самоствердженні, а головне, створюють умови для вилучення таких дітей з вулиці.

Пропозиції закладів позашкільної освіти у значній мірі залежать від їх спеціалізації та форми власності (державної, комунальної, приватної тощо). На нашу думку, варто звернути увагу на проект Закону про внесення змін до деяких законів України від 29.04.2021, яким запропоновано використання корпоративної форми власності, що передбачає укладання договору між кількома засновниками різних форм власності на засадах державно-приватного партнерства (*Про внесення змін, 2021, с. 12*). З нашого погляду, корпоративна форма власності зможе сприяти збільшенню фінансування закладів позашкільної освіти, а це, у свою чергу, дасть можливість покращити ресурсне (інформаційне, науково-методичне, матеріально-технічне) забезпечення закладів позашкільної освіти, систематично підвищувати кваліфікацію педагогічних кадрів з позашкільної освіти, забезпечити якість надання освітніх послуг з організації дозвілєвої діяльності дітей з особливими освітніми потребами та збільшить кількість контингенту таких дітей до закладів позашкільної освіти.

Контент-аналіз нормативних документів та наукових досліджень довів, що залежно від особливостей організації дозвілєвої діяльності заклади позашкільної освіти можуть мати комплексне або профільне спрямування. При цьому, комплексні заклади позашкільної освіти спрямовують свою діяльність на забезпечення інтересів та потреб дітей з особливими освітніми потребами за різними напрямками позашкільної роботи, а профільні – за певним напрямом позашкільної діяльності (*Про позашкільну освіту, 2020, ст. 12*).

У результаті проведеного дослідження нами з'ясовано, що дозвілєва діяльність дітей з особливими освітніми потребами в закладах позашкільної освіти реалізується за різними напрямками (пластовий та скаутський; художньо-естетичний; мистецький; туристсько-краєзнавчий; еколого-натуралістичний; науково-технічний; дослідницько-експериментальний; фізкультурно-спортивний або спортивний; військово-патріотичний; бібліотечно-бібліографічний; соціально-реабілітаційний; оздоровчий; гуманітарний), що передбачають реалізацію поставленої мети та відповідних завдань.

У руслі теми нашого дослідження доцільно звернутися до наукових розробок вчених, що окреслюють певні форми та види дозвілєвої діяльності дітей з особливими освітніми потребами в закладах позашкільної освіти. Проведений нами огляд останніх наукових праць з цієї проблематики дозволив згрупувати погляди учених щодо існуючих форм та видів дозвілєвої діяльності. Так, основні форми дозвілєвої діяльності білоруська дослідниця Т.М. Ярошевич пропонує класифікувати за такими основними ознаками: за змістом (культурно-споживчий, творчий); за видом дозвілєвої творчості; за кількістю учасників (індивідуальний, груповий, масовий); за часом (короткостроковий, періодичний, систематичний); за ступенем стійкості виховного впливу (епізодичні та стабільні форми дозвілля); за складністю характеру тощо (Ярошевич, 2014). Цінною для нашого дослідження є дослідно-експериментальна робота російського науковця М.А. Ариарського, який виявив близько п'ятисот форм дозвілля. За основу класифікації форм автором були прийняті наступні ознаки: ступінь стійкості виховного впливу (епізодичні та стабільні форми дозвілля); широта участі у культурно-дозвілєвій діяльності (індивідуальні, групові, масові форми дозвілля); специфіка суб'єкта організації дозвілля (форми діяльності клубу, парку культури, бібліотеки, театральновидовищних, спортивно-оздоровчих, розважально-ігрових та інших закладів); особливості об'єкта культурно-дозвілєвого впливу (діти, молодь, самодіяльне населення, пенсіонери тощо); повнота функцій, що реалізуються в дозвілля, (монофункціональних, діафункціональних, комплексних) тощо (Ариарский, 2004).

Аналізуючи основні види дозвілєвої діяльності дітей та підлітків, вітчизняна дослідниця В.В. Балахтар диференціює їх: за видом активності особистості (пасивне, активне); за періодичністю проведення (щоденне, святкове, щотижневе, відпускне); за тривалістю проведення (короткочасне, довготривале, епізодичне); за напрямками діяльності (творче, рекреаційне, культурне, спортивне, декоративно-прикладне, туристичне); за середовищем, в якому воно відбувається (індивідуальне (у колі сім'ї), масове (у сфері позашкільної освіти)) (Балахтар, 2010, с. 9).

Для позначення видів організації дозвілєвої діяльності молодших школярів О.В. Гончарук використовує наступні критеріальні ознаки, зокрема: за змістовим наповненням (пізнавальна, освітньо-дозвілєва, культурно-дозвілєва, спортивно-дозвілєва); за функційним призначенням (виховна, розвивальна, формувальна, комунікативна, розважальна, адаптаційна, рекреаційна); за рівнем активності суб'єктів (активна й пасивна); за рівнем прояву творчості суб'єктів (репродуктивна, продуктивна, конструктивна, творча) (Гончарук, 2019, с. 30).

Дослідниця О.В. Андрєєва акцентує увагу на доволі поширеному у сфері дозвілля виді – рекреаційної діяльності. Авторка зазначає, що сьогодні існує безліч видів рекреаційних занять на дозвіллі, які різняться за змістом, типологічними особливостями, формою проведення та їх організацією. Крім того, різновиди рекреаційних занять постійно збагачуються за рахунок виникнення нових видів та форм. Науковець подає наступну класифікацію рекреаційної діяльності різних груп населення, яку поділяє за такими ознаками: за місцем проведення; за об'ємом території; за віком учасників; за часом реалізації; за рівнем ризику для життя; за часом проведення; за кількістю учасників; за типом організації занять; за характером середовища знаходження; залежно від умов проведення; за використанням транспортних засобів; за характером діяльності; за змістовним наповненням; за провідним мотивом діяльності; за типом споживання; за метою подорожі; за інтенсивністю навантаження; за структурними та змістовними елементами активності; за характером організації; за наявністю активності; за цільовим спрямуванням; залежно від взаємозв'язку між видами рекреаційної діяльності (Андрєєва, 2014, с. 15).

У цьому контексті І.В. Каташинська виділяє декілька видів дозвілєвої діяльності, а саме: фізичну, що

забезпечує зняття фізичних та розумових перенавантажень особистості та реалізується через прогулянки, заняття фізкультурою, спортом, туризмом тощо; практичну, що орієнтована на вільний вибір різних видів зайнятості прикладного, побутового, декоративного виду мистецтв, дизайн одягу, інтер'єру, ландшафту, квітництва тощо; культурну, що спрямована на інтелектуальний розвиток завдяки об'єднанню дітей різного віку у відкритих студіях або «Школах-парках»; соціальну, що сприяє міжособистісному спілкуванню необхідного для встановлення психоемоційної рівноваги у дітей. Такі контакти відбуваються в бібліотеках, культурно-просвітницьких центрах, Internet-кафе, Internet-клубах тощо (Каташинська, 2004).

Таким чином, нами проаналізовано погляди науковців різних країн щодо форм та видів організації дозвілєвої діяльності дітей з особливими освітніми потребами у сфері позашкільної освіти. На підставі вище наведеного нами зроблено висновок щодо неоднозначності підходів науковців до визначення форм та видів дитячого дозвілля. Це передусім пов'язано з прискореним розвитком сучасного суспільства, що детерміновано постійними змінами інтересів та потреб дітей з особливими освітніми потребами та їх батьків. На наш погляд, основними формами організації дозвілєвої діяльності є культурно-споживча та творча; індивідуальна, групова та масова; короткострокова, періодична та систематична тощо. До головних видів ми відносимо пізнавальну, творчу, рекреаційну, культурну, спортивну, декоративно-прикладну, туристичну дозвілєву діяльність. На наш погляд, проблему організації дозвілєвої діяльності не можна розглядати окремо від традиційних та перспективних технологій діяльності її забезпечення окремими необхідними матеріалами, технік виконання окремих робіт.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. В Україні кінця ХХ – першої чверті ХХІ століття сучасний комплекс дозвілєвої роботи у сфері позашкільної освіти включає: позакласну та позааудиторну роботу в закладах освіти, культурно-мистецьких та спортивно-оздоровчих закладах, палацах, центрах, будинках, бібліотеках, стадіонах, театрах, музеях, в яких постійно функціонують гуртки, групи, секції, клуби, студії та інших творчі об'єднання, що надають комплекс освітніх, виховних, розважальних, рекреаційних, оздоровчих та інших послуг дітям з особливими освітніми потребами, задовольняє їх потреби у самовизначенні, самореалізації, самоствердженні, а головне створюють умови для вилучення таких дітей з вулиці. Основними формами організації дозвілєвої діяльності ми вважаємо культурно-споживчу та творчу; індивідуальну, групову та масову; короткострокову, періодичну та систематичну тощо. Головними видами є пізнавальна, творча, рекреаційна, культурна, спортивна, декоративно-прикладна, туристична дозвілєва діяльність тощо.

Подальші дослідження пов'язані з визначенням можливості та перспективи творчого використання знахідок дозвілєвої діяльності дітей з особливими освітніми потребами в закладах позашкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Андрєєва О. В. Теоретико-методологічні засади рекреаційної діяльності різних груп населення : автореф. ... дис. д-ра наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02. Київ, 2014. 48 с.
- Ариарский М. А. Культура досуга как предмет педагогики и прикладной культурологии. *Педагогічні та рекреаційні технології в сучасній індустрії дозвілля* / уклад.: В. В. Кірсанов, С. Д. Безклубенко. Київ, 2004. Ч. 1. С. 4–9.
- Балахтар В. В. Педагогічні засади організації дозвілля дітей та підлітків у системі позашкільної освіти в Україні (1960-1991 рр.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Івано-Франківськ, 2010. 21 с.
- Баранецька Ю. М. Виховання у студентів вищих педагогічних навчальних закладів культури дозвілля засобами музичного мистецтва : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Хмельницький, 2017. 257 с.
- Бардашевська Ю. О. Підготовка майбутніх учителів до організації дозвілєвої діяльності старшокласників : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2007. 210 с.
- Безпалько О. В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді: теоретико-методичні основи : монографія. Київ, 2006. 408с.
- Белецька І. В. Вплив організованого вільного часу на становлення особистості учня. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2013. № 1. С. 27–34.
- Биковська О. В. Теоретико-методичні основи позашкільної освіти в Україні : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Київ, 2008. 47с.
- Биковський Я. Т. Педагогічні умови діяльності гуртків закладів позашкільної освіти : монографія. Київ : ІВЦ АЛ-КОН, 2020. 148 с.
- Гончарук О. Видо-типова характеристика дозвілєвої діяльності молодших школярів. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2019. № 2. С. 24–31.
- Каташинська І. В. Шляхи оптимізації освітніх послуг в умовах сучасного дозвілля. *Педагогічні та рекреаційні технології в сучасній індустрії дозвілля* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 4-6 червня 2004 р.). Київ, 2004. С. 18–22.
- Мелентьев О. Б. Теорія і методика позашкільної освіти. Умань : АЛМІ, 2013. 182 с.
- Міністерство освіти і науки України : офіційний веб-сайт URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/derzhavni-centri-pozashkilnoyi-osviti>
- Мосякова І. Ю. Аналіз та узагальнення результатів апробації моделі системи управління багатопрофільним закладом позашкільної освіти. *Development of modern technologies and scientific potential of the world*. London, 2019a. Vol. 4. P. 18–21. URL: https://lib.iitta.gov.ua/717808/1/%D0%95%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20-%20%D0%A2%D0%BE%D0%BC%204_19-22_.pdf
- Мосякова І. Ю. Концептуальні основи модернізації змісту позашкільної освіти : практико орієнтований посібник. Київ : Пед. думка, 2019b. Ч. 2. 713 с.

Оптимізація виховного потенціалу позашкільного навчального закладу : колект. монографія / за ред. О. В. Литовченко. Київ : Пед. думка, 2012. 191 с.

Петрова І. В. Дозвілля в зарубіжних країнах : навч. посіб. Київ : Кондор, 2005. 408 с.

Про внесення змін до деяких законів України : Проект Закону № 14161/0/2-21 від 29.04.2021 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=71812

Про позашкільну освіту : Закон України № 1841-III від 22.05.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text>

Стратегія розвитку позашкільної освіти / за ред. О. В. Биковської. Київ : ІВЦ АЛКОН, 2018. 96 с.

Чугунова Є. В. Формування готовності майбутнього вчителя музики до організації музично-дозвіллевої діяльності учнівської молоді : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ. 2015, 235с.

Ярошевич Т. М. Досуг: теоретические аспекты, структура, содержание. *Гуманитарные, социально-экономические и общественные науки*. 2014. №. 1. С. 299–304.

REFERENCES

- Andrieieva, O. V. (2014). *Teoretyko-metodolohichni zasady rekreatsiinoi diialnosti riznykh hrup naselennia [Theoretical and methodological principles of recreational activities of different population groups]*. (D. dissertation). Kyiv [in Ukrainian].
- Ariarskii, M. A. (2004). *Kultura dosuga kak predmet pedagogiki i prikladnoi kulturologi [Leisure culture as a subject of pedagogy and applied culturology]*. In V. V. Kirsanov, & S. D. Bezklubenko (Eds.), *Pedahohichni ta rekreatsiini tekhnolohii v suchasnoi industrii dozvillia [Educational and recreational technologies in the modern leisure industry]* (Vol. 1, pp. 4-9). Kyiv [in Russian].
- Balakhtar, V. V. (2010). *Pedahohichni zasady orhanizatsii dozvillia ditei ta pidlitkiv u systemi pozashkilnoi osvity v Ukraini (1960-1991 rr.) [Pedagogical principles of organizing leisure time for children and adolescents in the system of extracurricular education in Ukraine (1960-1991)]*. (PhD. dissertation). Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
- Baranetska, Yu. M. (2017). *Vykhovannia u studentiv vyshchychk pedahohichnykh navchalnykh zakladiv kultury dozvillia zasobamy muzychnoho mystetstva [Education of students of higher pedagogical educational institutions of leisure culture by means of musical art]*. (PhD. dissertation). Khmelnytskyi [in Ukrainian].
- Bardashevska, Yu. O. (2007). *Pidhotovka maibutnykh uchyteliv do orhanizatsii dozvillievoi diialnosti starshoklasnykiv [Preparation of future teachers for the organization of leisure activities of high school students]*. (PhD. dissertation). Vinnytsia [in Ukrainian].
- Bezpalko, O. V. (2006). *Orhanizatsiia sotsialno-pedahohichnoi roboty z ditmy ta moloddu u terytorialnii hromadi: teoretyko-metodychni osnovy [Organization of socio-pedagogical work with children and youth in the territorial community: theoretical and methodological foundations]*. Kyiv [in Ukrainian].
- Bieletska, I. V. (2013). *Vplyv orhanizovanoho vilnoho chasu na stanovlennia osobystosti uchnia [The influence of organized free time on the formation of the student's personality]*. *Sotsialna pedahohika: teoriia ta praktyka [Sotsialna pedahohika: teoriia ta praktyka]*, 1, 27-34 [in Ukrainian].
- Bykovska, O. V. (2008). *Teoretyko-metodychni osnovy pozashkilnoi osvity v Ukraini [Theoretical and methodological foundations of extracurricular education in Ukraine]*. (D. dissertation). Kyiv [in Ukrainian].
- Bykovska, O. V. (Ed.). (2018). *Stratehiia rozvytku pozashkilnoi osvity [Strategy for the development of extracurricular education]*. Kyiv: IVTs ALKON [in Ukrainian].
- Bykovskiy, Ya. T. (2020). *Pedahohichni umovy diialnosti hurtkiv zakladiv pozashkilnoi osvity [Pedagogical conditions of activities of groups of extracurricular education institutions]*. Kyiv: IVTs ALKON [in Ukrainian].
- Chuhunova, Ye. V. (2015). *Formuvannia hotovnosti maibutnoho vchytelia muzyky do orhanizatsii muzychno-dozvillievoi diialnosti uchnivskoi molodi [Formation of the readiness of the future music teacher to organize musical and recreational activities of student youth]*. (PhD. dissertation). Kyiv [in Ukrainian].
- Honcharuk, O. (2019). *Vydo-typova kharakterystyka dozvillievoi diialnosti molodshykh shkoliariv [Type-typical characteristics of leisure activities of younger schoolchildren]*. *Collection of Scientific Papers of Uman State Pedagogical University*, 2, 24-31 [in Ukrainian].
- Iaroshevich, T. M. (2014). *Dosug: teoreticheskie aspekty, struktura, sodержanie [Leisure: theoretical aspects, structure, content]*. *Humanities, social-economic and social sciences*, 1, 299-304 [in Russian].
- Katashynska, I. V. (2004). *Shliakhy optymizatsii osvity posluh v umovakh suchasnoho dozvillia [Ways to optimize educational services in the conditions of modern leisure]*. In *Pedahohichni ta rekreatsiini tekhnolohii v suchasnoi industrii dozvillia [Educational and recreational technologies in the modern leisure industry] : Proceeding of the Intertational Scientific Conference* (pp. 18-22). Kyiv [in Ukrainian].
- Lytovchenko, O. V. (Ed.). (2012). *Optymizatsiia vykhovnoho potentsialu pozashkilnoho navchalnoho zakladu [Conceptual foundations of modernization of the content of extracurricular education]*. Kyiv: Ped. Dumka [in Ukrainian].
- Melentiev, O. B. (2013). *Teoriia i metodyka pozashkilnoi osvity [Theory and methodology of extracurricular education]*. Uman: ALMI [in Ukrainian].
- Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy [Ministry of Education and Science of Ukraine]*. Retrived from <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/derzhavni-centri-pozashkilnoyi-osviti> [in Ukrainian].
- Mosiakova, I. Yu. (2019a). *Analiz ta uzahalennia rezultativ aprobatsii modeli systemy upravlinnia bahatoprofilnym zakladom pozashkilnoi osvity [Analysis and generalization of the results of the approval of the management system model of a multidisciplinary institution of extracurricular education]*. In *Development of modern technologies and scientific potential of the world* (Vol. 4, pp. 18-21). London [in Ukrainian].
- Mosiakova, I. Yu. (2019b). *Kontseptualni osnovy modernizatsii zmistu pozashkilnoi osvity [Conceptual foundations of modernization of the content of extracurricular education]* (Pt. 2). Kyiv: Ped. Dumka [in Ukrainian].
- Petrova, I. V. (2005). *Dozvillia v zarubizhnykh krainakh [Leisure in foreign countries]*. Kyiv: Kondor [in Ukrainian].
- Pro pozashkilnu osvitu [About extracurricular education]*. № 1841-III. (2021). Retrived from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text> [in Ukrainian].
- Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy [On making changes to some laws of Ukraine]*. № 14161/0/2-21. (2021).

Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=71812 [in Ukrainian].

ALLA KOBOBEL

YANA DEMUS

ORGANIZATION OF LEISURE ACTIVITIES FOR CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS IN EXTRACURRICULAR EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF THE END OF THE XX - FIRST QUARTER OF THE XXI CENTURY

Abstract of the article. The article considers the organizational aspects of leisure activities for children with special educational needs in extracurricular educational institutions during the independence of Ukraine. Based on the analysis of legal documents, review of scientific works of this period, practical experience of activities in the field of extracurricular education, a vision of the content, forms and types of work with the younger generation is formulated. The content of the organization of leisure activities is revealed through a set of principles and functions. The most important principles of organization are the principles of consistency; systematicity; voluntariness; differentiation; availability and quality of leisure services; compliance of leisure services with local conditions; interest; unity of reaction and cognition; common activities; individualization; interdisciplinarity; practicality; visualizations, etc. The main functions of the organization of leisure activities are recreational and entertainment; cognitive and developmental; socially adaptive; communicative; information and educational; game; educational; value-oriented; creative, etc. The characteristics of the organizational structure of management and state regulation of the system of extracurricular educational institutions at different levels of government and taking into account industry characteristics and types of institutions are given. Some extracurricular educational institutions include education, culture and art, physical education and sports, tourism and local lore, health and recreation. It is revealed that the interaction of institutions and establishments of different levels of management of extracurricular education, pupils, parents, pedagogical collectives, separate teachers-organizers is carried out on the basis of partnership. The draft Law of Ukraine on Amendments to Some Laws of Ukraine of April 29, 2021, which proposes a corporate form of ownership, which provides for the conclusion of an agreement between several founders of different forms of ownership on the basis of public-private partnership. It was found that the corporate form of ownership will be able to increase funding for extracurricular educational institutions and improve their resources. It is concluded that the modern system of leisure work in extracurricular education includes extracurricular and extracurricular activities in educational institutions, palaces, centers, houses, libraries, stadiums, theaters, museums, which have permanent clubs, groups, sections, clubs, studios and others. creative associations.

Key words: *extracurricular education; children with special educational needs; organization of leisure activities.*